

Vardedze

Centrs drošai bērnībai

Vardarbība pret bērnu – veidi, riska faktori, sekas Rīcība vardarbības gadījumā

Laila Balode
Mag.soc.d.

Ბarddedze

Centrs drošai bērniņbai

Vīzija:

Ikviens bērns Latvijā tiek mīlēts, aizsargāts, cienīts un aprūpēts, dzīvojot drošā vidē, kas brīva no jebkāda veida vardarbības.

Mēs specializējamies
bērnu seksuālas
izmantošanas
prevencijā

Ko mēs darām?

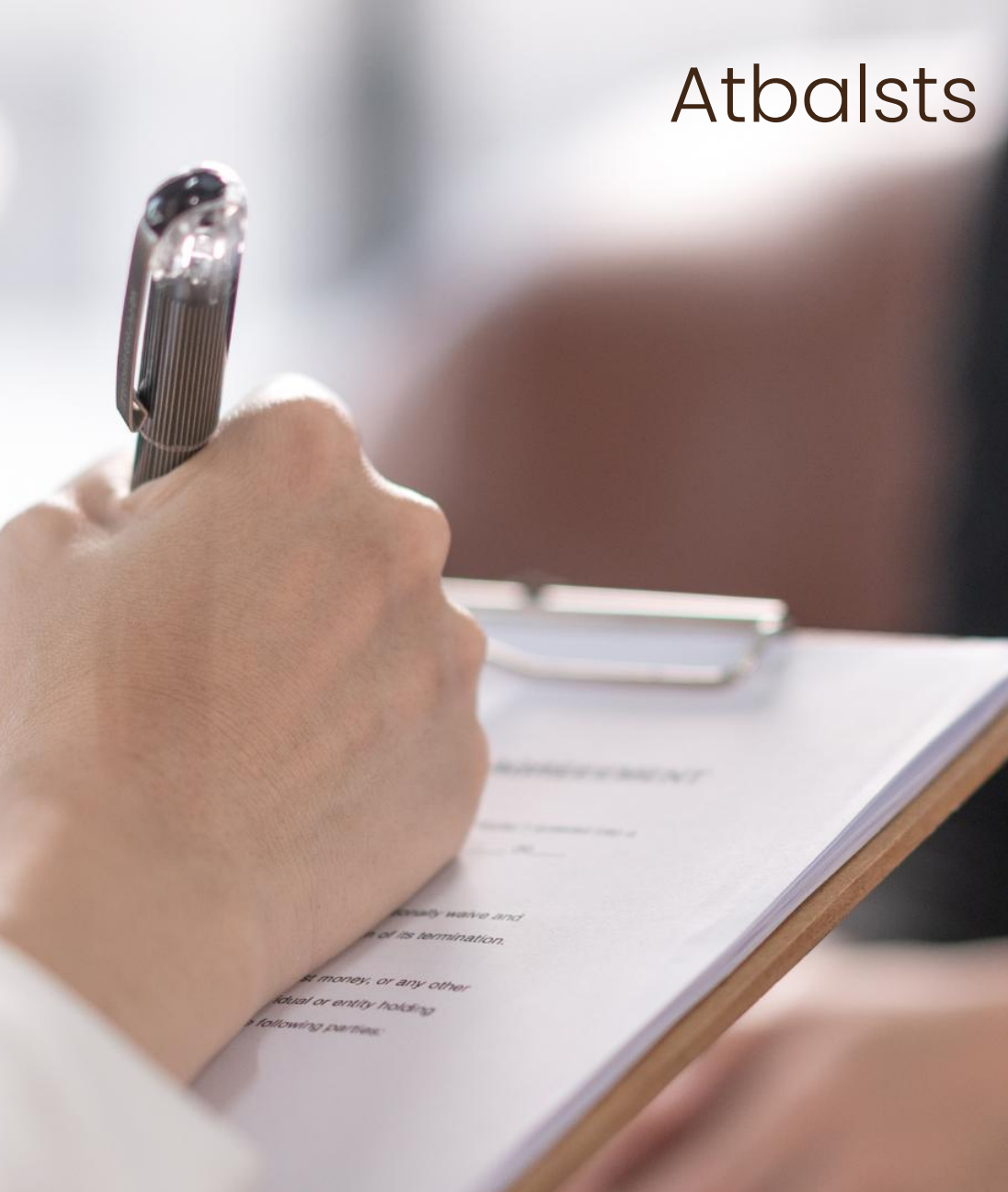
Interešu aizstāvība

Izglītošana

Atbalsts

Atbalsts

1. Psihologa konsultācijas

- Krīzes konsultācijas
- Atbalsta konsultācijas
- Terapeitiskās konsultācijas

2. Psiholoģiskā izpēte

- Emocionālās sfēras un attiecību izpēte
- Vardarbības pazīmju izpēte
- Intelektuālo / kognitīvo spēju izpēte
- Vecāku spēju izpēte

3. Starpinstitucionāla un ģimenes sistēmas sadarbība gadījumu risināšanā

- Starpinstitucionālu sanāksmju rīkošana
- Pārraudzība
- Bērna labāko interešu aizsardzība

Mūsu izglītojošās aktivitātes:

1. Džimbas drošības programma
2. Izglītojošas atbalsta grupas vecākiem
3. Mācību programmas profesionāļiem
4. Kampanjas un aptaujas
5. Mācību platformas

Vardarbības definīcija

- Visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, **seksuāla izmantošana** vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu
(BTAL)

- «Vardarbību pret bērnu veido visas fiziskās un/vai emocionālās cietsirdības (nežēlības), seksuālās vardarbības, novārtā pamešanas vai nolaidīgas izturēšanās vai komerciālas vai citādākas ekspluatācijas formas, kas var izraisīt reālu vai potenciālu kaitējumu bērna veselībai, dzīvībai, attīstībai vai pašcieņai, bērnam atrodoties **atbildības, uzticēšanās un/vai varas attiecību kontekstā**»

(PVO, Pasaules veselības organizācija)

Vardarbības veidi

1. Fiziska vardarbība pret bērnu
2. Emocionāla vardarbība pret bērnu
3. Nolaidība pret bērnu

Nolaidība > Pamešana novārtā > Bērna aprūpes pienākumu
nepildīšana

4. Bērna seksuāla izmantošana

-
5. Vardarbība kibervidē (tiešsaistē)

kibermobings, sekstings, viltus draugi

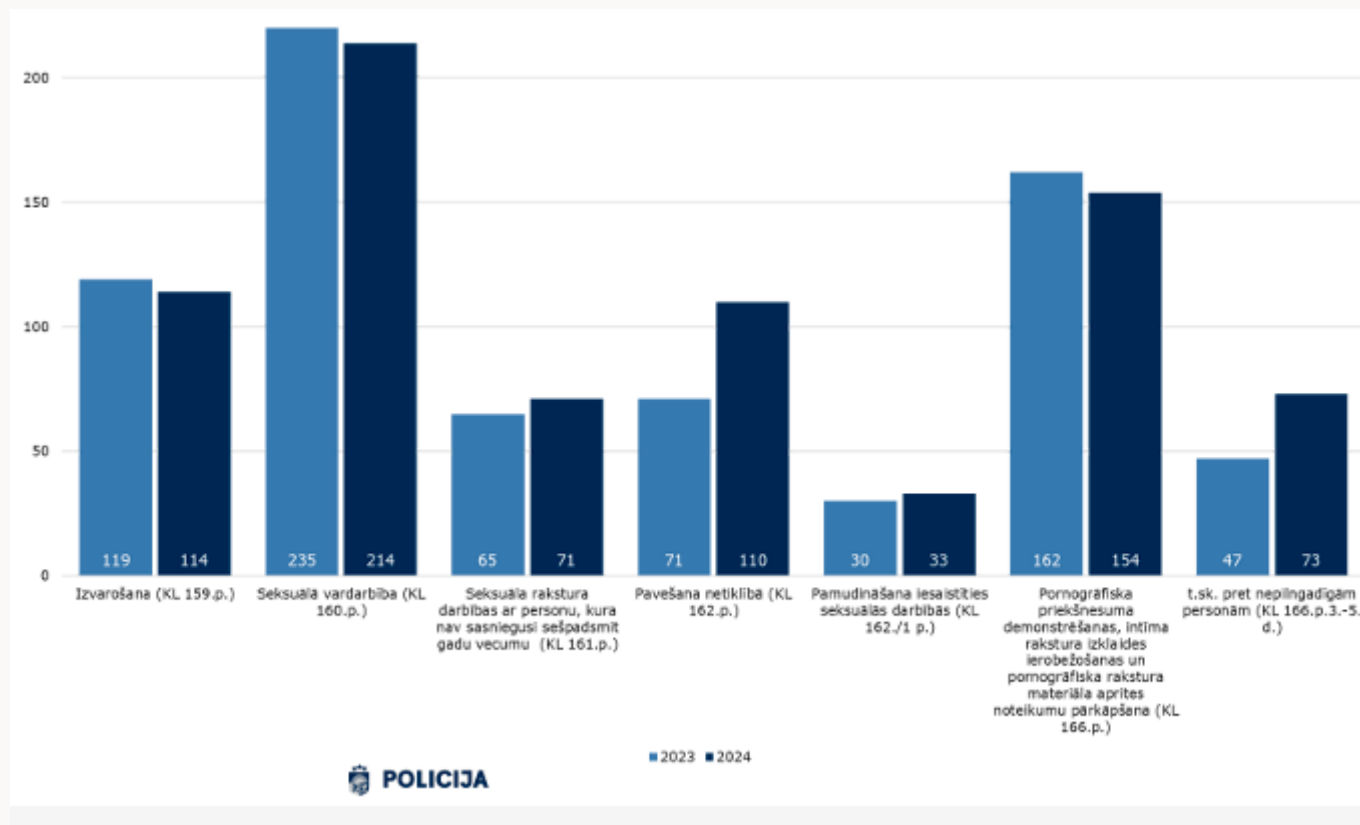
6. Vardarbība vienaudžu vidū –
ņirgāšanās/mobings/bullings/terorizēšana

7. Kaitējoša seksuāla uzvedība (KSU)

Kopumā reģistrēti **818**
noziedzīgi nodarījumi
pret tikumību un
dzimumneaizskaramību

84 % cietušo ir
nepilngadīgas personas
t.sk. **41%** cietušo ir
mazgadīgas personas

Valsts Policijas gada pārskats, 2024

Ko saka pētījumi?

22 285 respondenti

Aptauja tulkota 29 valodās

Datu ieguve no 2023.-2024.gadam

Kopumā 108 valstis, tajā skaitā arī Latvija

Eiropā 1 no 5 bērniem saskaras ar seksuālo vardarbību

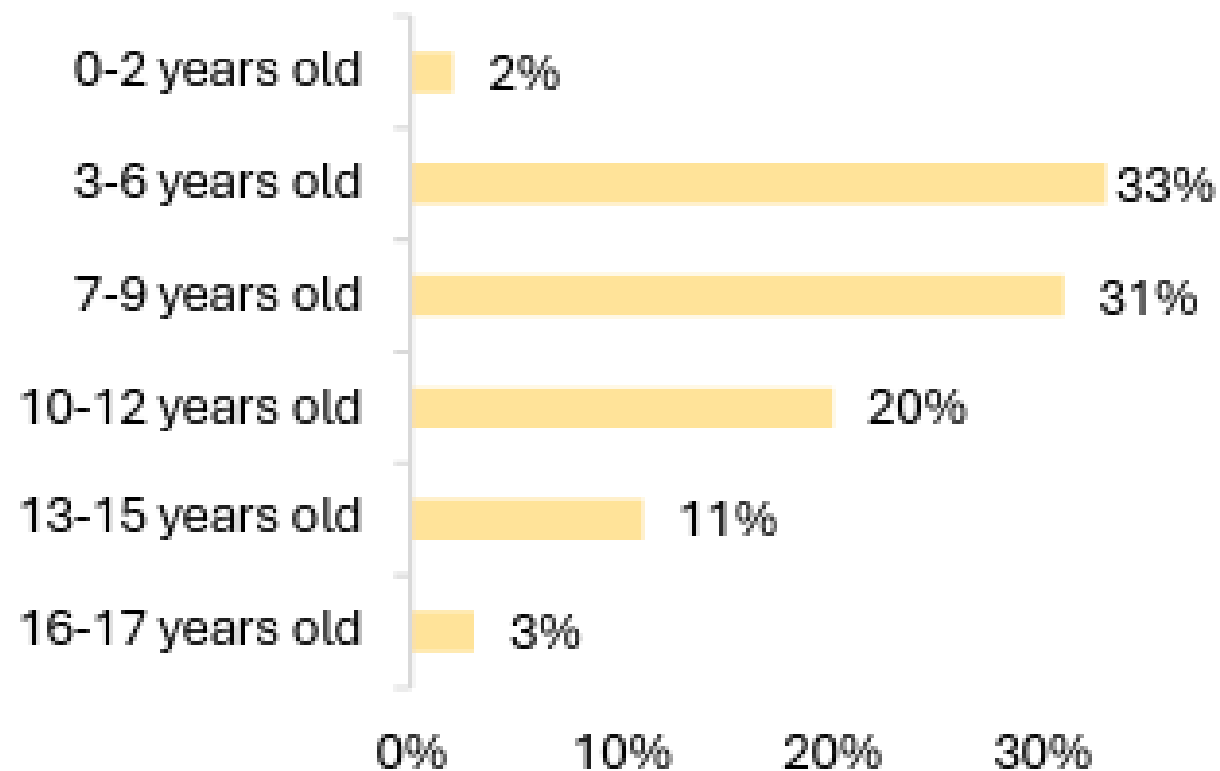

Díaz Bethencourt, E., Insoll, T., Ovaska, A., Leivo, K., Soloveva, V. & VaaranenValkonen, N. 2024. "Global Our Voice Survivor Survey: Experiences of Adult Survivors of Child Sexual Abuse and Exploitation Across 29 Languages." Protect Children.

64 % no
respondentiem
piedzīvoja seksuālo
vardarbību vecumā no
3-9 gadiem.

Age when first subjected to child sexual abuse and exploitation

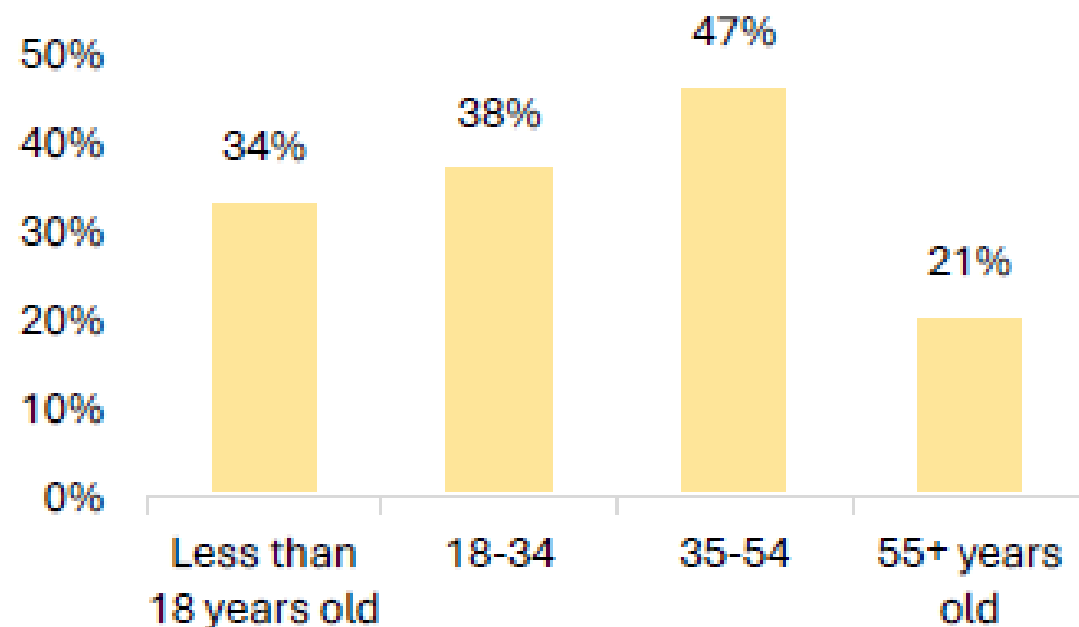

81 % atzīmē **vairāk** kā vienu epizodi

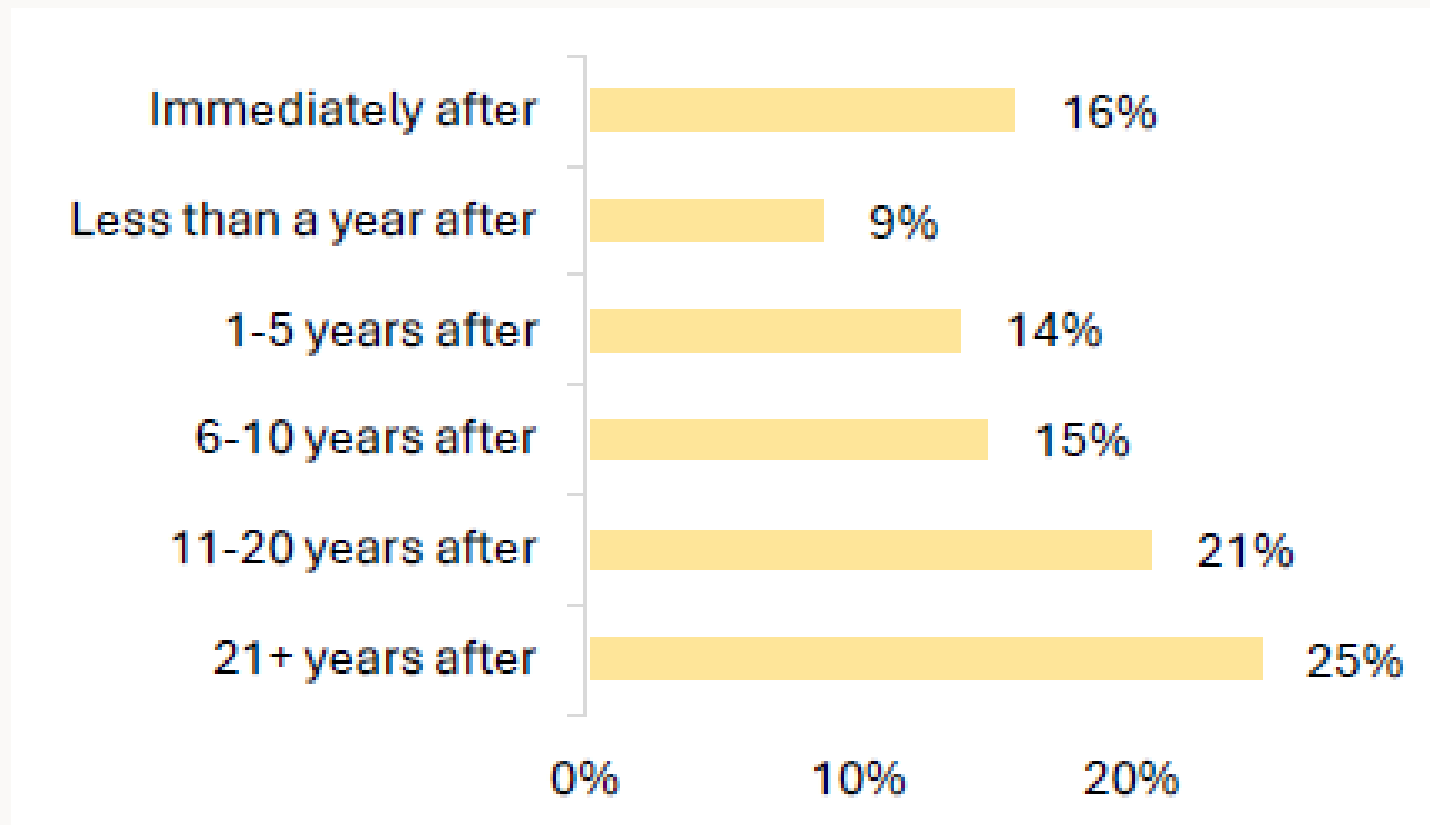
91 % norāda, ka tas bija kāds, ko **pazīna** iepriekš

Pāridarītāja vecums

Izstāsta par seksuālās vardarbības pieredzi:

Vardarbības izplatība Latvijā, 2021

<https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/noziegumi/publikacijas-un-infografikas/10940-vardarbibas-izplatiba>

✓ 25,1% sieveiets (18–74 g.v.)(fiz.sex.)

✓ 19,5% vīrieši (18–74 g.v.)(fiz.sex.)

Vardarbības līmeņi

Bērns <> Bērns

Vecāks <> Bērns

Nometnes darbinieks <> Bērns

Nometnes darbinieks <> Nometnes darbinieks

Nometnes darbinieks<>vecāks

Emocionālā vardarbība

Bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot, lamājot, pazemojot, bērna klātbūtnē vardarbīgi izturoties pret viņa tuvinieku vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai) (BTA likuma 1.panta 12. punkts)

- draudēšana;
- lamāšana;
- nīrgāšanās;
- atraidīšana;
- ignorēšana;
- pazemošana;

Emocionālās vardarbības pazīmes

- ✓ Emocionāli vēss vienaldzīgs
- ✓ Izvairās veidot acu kontaktu
- ✓ Sūkā pirkstu, plēš ādu, matus
- ✓ Noslēdzies vai izteikti aktīvs
- ✓ Neizrāda interesi par rotaļām
- ✓ Nepārtraukti raizējas, vai rīkojas pareizi
- ✓ Miega traucējumi, baiļu lēkmes naktīs
- ✓ Dienas/nakts enurēze
- ✓ Psihosomatiskas sūdzības – galvassāpes, sāpēs vēderā, slikta dūša, duršana sirds apvidū
- ✓ Palēnināta vispārēja attīstība
- ✓ Vecumam neatbilstošas, pazeminātas spējas

Fiziska vardarbība

Bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu vai apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas dūmu, iedarbībai (BTA likuma 1.panta 11.punkts)

- sišana
- purināšana
- dedzināšana
- kniebšana
- Griešana
-

Fiziskas vardarbības pazīmes

- ✓ Savainojuma veids, novietojums un smaguma pakāpe neatbilsts vai nesakrīt ar pieaugušā vai bērna stāstījumu
- ✓ Savainojuma veids un smagums rada satraukumu
- ✓ Daudz savainojumu, zilumu, rētu
- ✓ Izplēsti mati
- ✓ Atkārtotas traumas vai savainojumi
- ✓ Bērns izvairās no kontakta ar pieaugušo
- ✓ Bērns saraujas, ja pieaugušais strauji maina pozu, vai veic straujas, negaidītas kustības
- ✓ Neizrāda emocijas saistībā ar savainojumu
- ✓ Valkā slēgtu apģērbu
- ✓ Ir izteikti pasīvs un paklausīgs
- ✓ Ir agresīvs, naidīgs spēlēs un attiecībās ar citiem
- ✓ Vēlas atriebties, to dara ļoti agresīvi
- ✓ Piromānijas epizodes, dzīvnieku mocīšana
- ✓ Bēgšana, ja noticis kāds starpgadījums
- ✓ Nodevīga un izaicinoša uzvedība

Seksuāla izmantošana-

Jebkādas seksuāla rakstura darbības ar bērnu nolūkā sniegt vai gūt seksuālu stimulāciju vai seksuālu apmierinājumu, vai citādu labumu, ko veic **pieaugušais** vai **cits bērns**, kurš sava vecuma vai attīstības dēļ **atrodas atbildības, uzticības vai spēka pozīcijās** attiecībā pret upuri **ar fizisku kontaktu** vai **bez šāda kontakta** ar bērna ķermeni, tai skaitā **pakļaujot** bērnu **citu seksualitātei** vai izmantojot informācijas vai komunikāciju **tehnoloģijas**. (BTAL)

Seksuāla izmantošana-

Bērna Seksuāla izmantošana ir bērna iesaistīšana seksuālās aktivitātēs:

- ko viņš nespēj pilnībā saprast (atkarībā no vecuma),
- nav spējīgs dot informētu piekrišanu,
- kam bērns nav gatavs savas attīstības dēļ,
- kas ir likuma vai sabiedrības tabu pārkāpums.
- vai iesaistīšana tādās darbībās, lai varmāka saņemtu seksuālu stimulāciju vai apmierinājumu.

Seksuālās izmantošanas formas

- bērna privātuma pārkāpšana;
- bērna pakļaušana citu seksualitātei;
- bērna ķermeņa aizskaršana;
- dzimumkontakts;
- bērna seksuāla ekspluatācija.

Seksuālās izmantošanas veicējs

Seksuālās izmantošanas klasifikācija

Pieaugušais

Nepilngadīgais

Ar tiešu kontaktu

Bez tieša fiziska kontakta

Dzimumkontakts

Piespiešana
aizskart

Ķermeņa daļu
aizskaršana

Ekspluatācija

Pakļaušana savai
seksualitātei

Privātuma
pārkāpšana

Pamudināšana

1 no **5** bērniem
tiek
seksuāli
izmantots

Saruna var bērnus pasargāt.
Vairāk uzzini www.dzimba.lv

Fakti par Eiropas Savienības Valstīm

Katrs piektais bērns cieš
no seksuālas
izmantošanas

Daudzi par piedzīvoto
seksuālo vardarbību
izstāsta novēloti (vidēji
pēc 10 gadiem)

70 – 85% gadījumu
pāridarītājs ir bērnam
pazīstams cilvēks nevis
svešinieks

Kas ir bērnu seksuālie izmantotāji?

Pieauguši vīrieši 60%

Pieaugušas sievietes 5 – 10%

Jaunieši (bērni) 30% +

Seksuālās izmantošanas pazīmes

- ✓ Vecumam neatbilstošas zināšanas par seksuāliem jautājumiem (detaļas)
- ✓ Uzdod vecumam neatbilstošus jautājumus par seksu un seksualitāti
- ✓ Izspēlē, zīmē seksuāla rakstura ainas
- ✓ Stāsta par kādu citu bērnu, kas piedzīvojis seksuālu izmantošanu
- ✓ Intensīvi masturbē
- ✓ Nevēlas vai izvairās izģērbties
- ✓ Panikas lēkmes
- ✓ Pārkāpj citu bērnu vai pieaugušo ķermeņa robežas
- ✓ Vēlas veidot seksuālas attiecības ar vienaudžiem vai vecākiem bērniem
- ✓ Ļoti koncentrējas uz ģenitālijām (saskarsmē aizskar savas un citu, zīmējumos, visur redz utt.)
- ✓ Veicina rotaļas starp vienaudžiem ar seksuālu kontekstu
- ✓ Neievēro sociāli pieņemtās normas un robežas
- ✓ Atdarina dzimumaktam raksturīgas skaņas un kustības arī pēc aizrādījuma

Kibermobings

Vienreizēja vai atkārtota uzvedība elektroniskajos vai plašsaziņas līdzekļos, kuras mērķis ir radīt neērtības vai kaitējumu, kas satur naidīgus vai agresīvus ziņojumus vai cita veida informāciju indivīdam vai indivīdu grupai.

Izpausmes:

- Pazemojošas vai draudīgas ziņas, foto, video, komentāri
- Viltus konti, lai anonīmi aizskartu upuri, ieriebtu, pazemotu
- Aicina arī citus iesaistīties un apsmiet konkrēto personu

Īpatnības:

- Notiek 24/7, laika gaitā atkārtojas
- Nolūks nodarīt kaitējumu
- Viss saglabājas internetā
- Spēku nevienlīdzība, neierobežots dalībnieku loks
- Anonimitāte

Sekstings

Seksuāla rakstura attēlu (fotogrāfiju un video) izgatavošana, sūtīšana vai saņemšana, izmantojot jaunās tehnoloģijas (e-pasts, interneta vietnes/aplikācijas, čati u.c.). ("Empowering Children Foundation")

Izpausmes:

- ✓ Intīmu/privātu foto izsūtīšana
- ✓ Kailfoto izsūtīšana
- ✓ Seksuālu īsziņu nosūtīšana
- ✓ Intīma rakstura video uzņemšana un nosūtīšana

Īpatnības:

- ✓ Var notikt 24/7
- ✓ Viss saglabājas internetā
- ✓ Anonimitāte
- ✓ Neierobežota mērķauditorija

Īpaša uzmanība:

- ✓ Bērniem, kuriem ir institūciju pieredze
- ✓ Bērniem, kuriem ir brīvi pieejams internets
- ✓ Bērniem, kuriem jau ir seksuālas vardarbības pieredze

Kāpēc bērniem interesē sekstings (1.)

1. Ziņkārība un seksuālā attīstība

Pusaudži bieži ir ļoti ziņkārīgi par savu seksualitāti un ķermeni, un sekstings var šķist veids, kā to izpētīt. Viņi vēlas izprast sevi, savas jūtas un vēlmes, saprast, kā viņi tiek uzskatīti seksuāli. Pusaidži vēlas uzzināt, ko nozīmē būt seksuāli pievilcīgiem.

2. Sociālā ietekme un grupas spiediens

Dažreiz jaunieši piedzīvo grupas spiedienu, lai piederētu pie noteiktas grupas. Šāda uzvedība var būt saistīta ar vēlmi būt populāriem vai būt attiecībās. Ja viņi redz, ka citi to dara, viņi var justies spiesti piedalīties, lai tiktu pieņemti.

Kāpēc bērniem interesē sekstings (2.)

3. Digitālās vides pievilcība

Mūsdienās digitālās tehnoloģijas un sociālie mediji ir ļoti ietekmīgi, un tie piedāvā vieglu piekļuvi attēliem, ziņām un informācijai, kas saistīta ar seksuālo uzvedību. Jaunieši var justies, ka sekstings ir normāla attiecību daļa. Pusaudži to var uzskatīt par veidu, kā izveidot tuvību vai romantiskas attiecības.

4. Izpratne par seksuālajām attiecībām un mīlestību

Dažreiz jaunieši var maldīgi uzskatīt, ka sekstings ir daļa no mīlestības vai tuvības veidošanas, pat ja viņi vēl nav emocionāli nobrieduši, lai izprastu šādu uzvedību pilnībā. Viņi var domāt, ka sekstings ir veids, kā parādīt uzticēšanos vai pieķeršanos partnerim.

Kāpēc bērniem interesē sekstings (3.)

5. Ļoti viegla piekļuve

Mūsdienu tehnoloģijas, piemēram, viedtālruni un sociālie tīkli ir ļoti pieejami, un jaunieši bieži izmanto tos saziņai. Tas ļauj viņiem viegli dalīties ar intīmiem attēliem vai ziņām, kas var šķist anonīmi un bez sekām. Jaunieši neapzinās iespējamās negatīvās sekas un nedomā par drošību.

6. Emocionālā intimitāte un pieņemšana

Jaunieši bieži meklē emocionālu tuvību un pieņemšanu. Dažreiz sekstings var šķist veids, kā iegūt šo tuvību vai veidot attiecības. Viņi var uzskatīt, ka šāda rīcība palīdz radīt saikni ar partneri, īpaši ja viņiem trūkst citu veidu, kā parādīt savas jūtas.

Kāpēc bērniem interesē sekstings (4.)

7. Neinformētība par iespējamām sekām

Daži pusaudži var nenovērtēt sekstinga sekas. Viņi var būt nenobrieduši vai neapzināties, cik bīstami var būt dalīties ar intīmiem materiāliem, it īpaši, ja šie materiāli var nonākt publiskajā telpā vai tikt izmantoti pret viņiem. Tāpat viņi var nezināt tiesiskās sekas, kas var rasties, ja attēli tiek izplatīti bez piekrišanas.

8. Zems pašcieņas līmenis vai vēlama apstiprinājuma meklēšana

Jaunieši ar zemu pašcieņu vai lielu vajadzību pēc apstiprinājuma no vienaudžu puse var iesaistīties sekstingā, lai iegūtu apstiprinājumu par savu pievilcību un vērtību. Viņi var justies, ka sekstings ir veids, kā iegūt uzmanību.

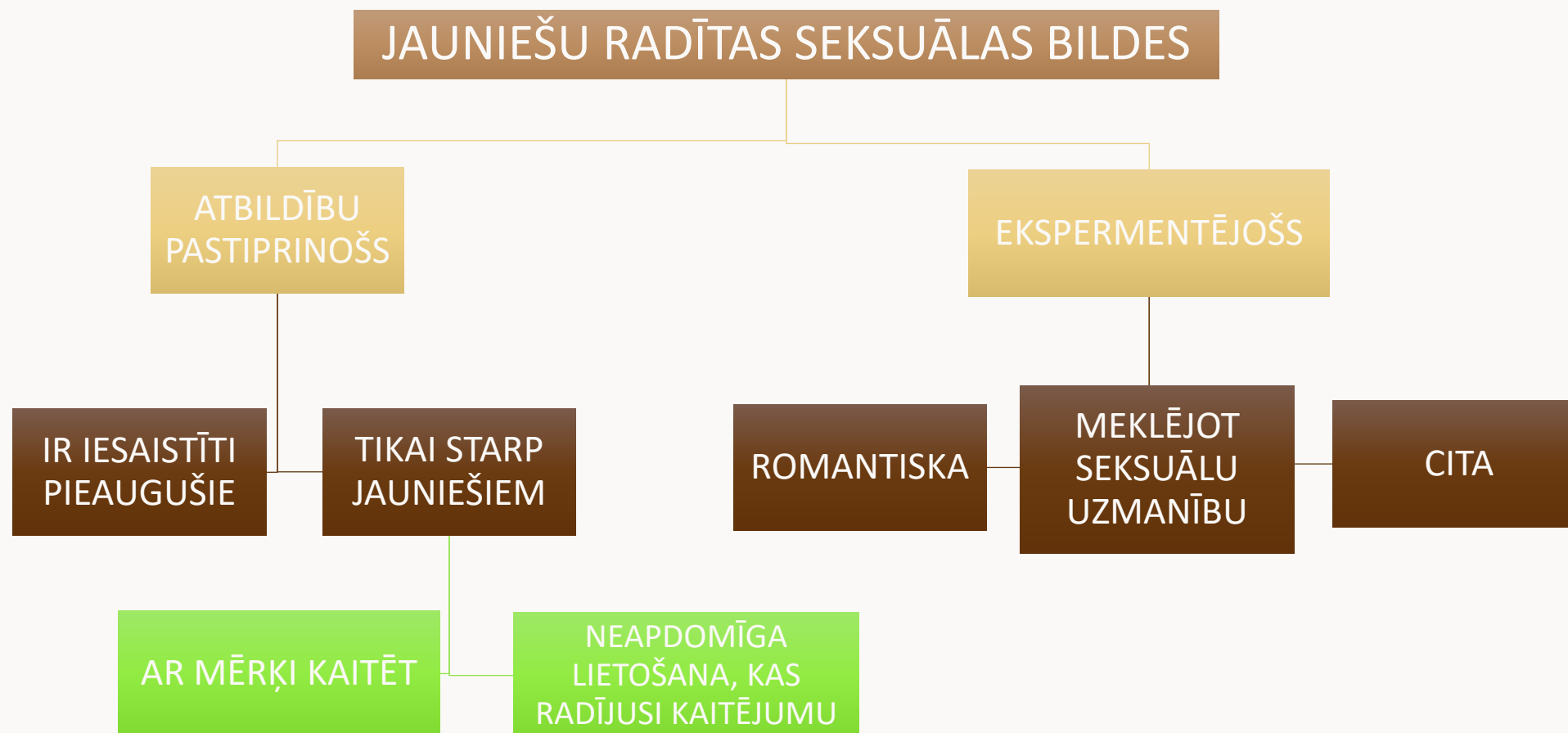
9. Spēle un eksperimentēšana

Daži pusaudži var uzskatīt sekstingu par veidu, kā eksperimentēt ar pieaugušo uzvedību vai izjust ko jaunu. Tā ir daļa no attīstības, kur viņi mēģina saprast, kādas ir viņu robežas un vērtības attiecībā uz seksualitāti.

Sekstinga tipoloģija

(Finkelhor & Wolak, 2011)

Darbs grupās

Dalībnieki tiek sadalīti 3 grupās

Diskusija 10 minūtes par savas grupas gadījumu (A, B vai C):

- Kāda tipa sekstinga gadījums ir Jūsu grupai?
- Kādu vēl būtisku informāciju pamanījāt gadījuma aprakstā?
- Kādas sekas minētajā gadījumā varētu rasties iesaistītajiem bērniem?

Gadījumu apraksti

Gadījums A – Edgars, 10 gadi. Pēc savas iniciatīvas un joka pēc kopā ar vēl 2 draugiem, pārstimulējoties ar pornogrāfijas skatīšanos, iegādājas telefonu, lai filmētu nepiedieņīgus video ar mērķi ievietot tos “Tik Tok”, ierakstot frāzi: “Vai ir kāda dāma, kas vēlas iegādāties mazu zēnu neķītrām attiecībām?”

Gadījums B – Aija, 13 gadi. Meitenei bija savstarpējas simpātijas ar klasesbiedru Andri, kuram viņa nosūtīja savu kailbildi. Andra draugs, bez viņa ziņas, bildi pārsūtīja tālāk vienaudžiem skolā. Vēlāk šī bilde un seksuāla rakstura informācija, tika izplatīta internetā. Aija stāstīja, ka saņem seksuāla rakstura ziņas no nepazīstamiem vīriešiem.

Gadījums C – Zane, 14 gadi. Mācībām sākoties attālināti, meitene virtuāli satuvinājās ar klases biedru, kurš meiteni pierunāja parādīt kailu savu ķermeni augšdaļu, ko meitenē arī izdarīja. Neinformējot Zani, klases biedrs uztaisīja no redzētā bildi un to pārsūtīja citiem klases biedriem. Meitene neuzdrīkstējās par to kādam stāstīt, mēģinot ar dažādām metodēm pati tikt ar notikušo galā, pierunāt klasesbiedru attēlu izdzēst. Tās neizdevās, turklāt, klases biedrs kļuva arvien emocionāli vardarbīgāks pret meiteni, izteica draudus, šantažēja, pieprasīja naudu, zvanīja nakts stundās. Vecāki par notikušo uzzināja, dzirdot meitu emocionāli runājot pa telefonu. Tikai pēc mammas uzstājības meitene atklāja notikušo. Kopš sekstinga meitei ir parādījušās pašnāvības domas, pazeminājies pašvērtējums, paškaitējošā uzvedība, pieaugusi vientulības izjūta, attiecību problēmas ar vecākiem, vainas izjūta par notikušo.

KAS IR KAITĒJOŠA SEKSUĀLA UZVEDĪBA – KSU?

(angļu val. Harmful sexual behavioral – HSB)

Viens vai vairāki bērni, kuri ir jaunāki par 18 gadiem, iesaistās seksuālās sarunās vai darbībās, kas nav atbilstošas viņu vecumam vai attīstības stadijai. Uzvedība var būt kaitīga sev vai citiem, kā arī ļaunprātīga pret citu bērnu, jaunietai vai pieaugušo. Tā var variēt no atklātu seksuālu vārdu un frāžu izmantošanas līdz seksuālam aktam/penetrācijai ar citiem bērniem vai pieaugušajiem

(NICE, 2017; Hackett, Branigan & Holmes, 2019; Rich, 2011)

- **Ar tiešu kontaktu** – citas personas piespiešana vai vilināšana iesaistīties seksuālās aktivitātēs
- **Bez kontakta** – darbības nav saistītas ar pieskārieniem, bet izpaužas izrādot savu ķermeni vai sūtot bildes
- **Izmantojot tehnoloģijas** – seksualizēta uzvedība, ko bērni vai jaunieši veic izmantojot viedierīces (t.sk.pornogrāfija, sekstings)

Bērniem nav
jāuzvedas seksuālā
veidā

Bērni un pusaudži savas attīstības gaitā izrāda seksuālu uzvedību, un lielākoties šī uzvedība ir veselīga un dabiska jeb normāla.

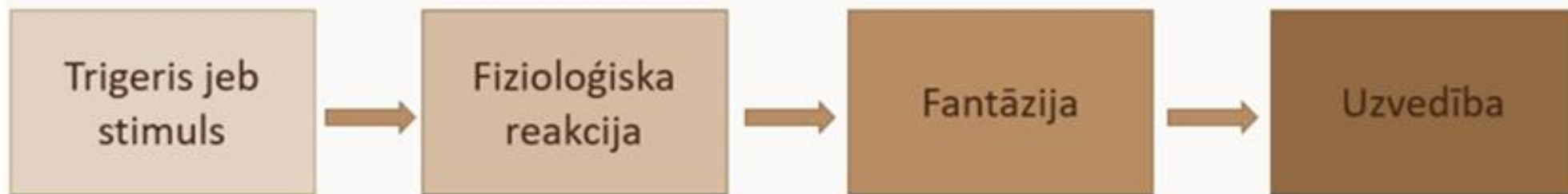

Bērni neplāno vai
nedomā par
seksualizētām
darbībām ar citu
bērnu pirms tas ir
noticis

Pirmajā brīdī, kad jautā bērniem par kaitējošo seksuālo uzvedību, viņi visbiežāk saka, ka nebija to plānojuši, "tā vienkārši sanāca".

Visbiežāk ir domājuši par seksuālu aktu/darbību jau ilgāku laiku pirms to izdarījuši.

Visbiežāk ir darījuši kaut ko, lai izprovocētu apstākļus, iemantojuši upura uzticību.

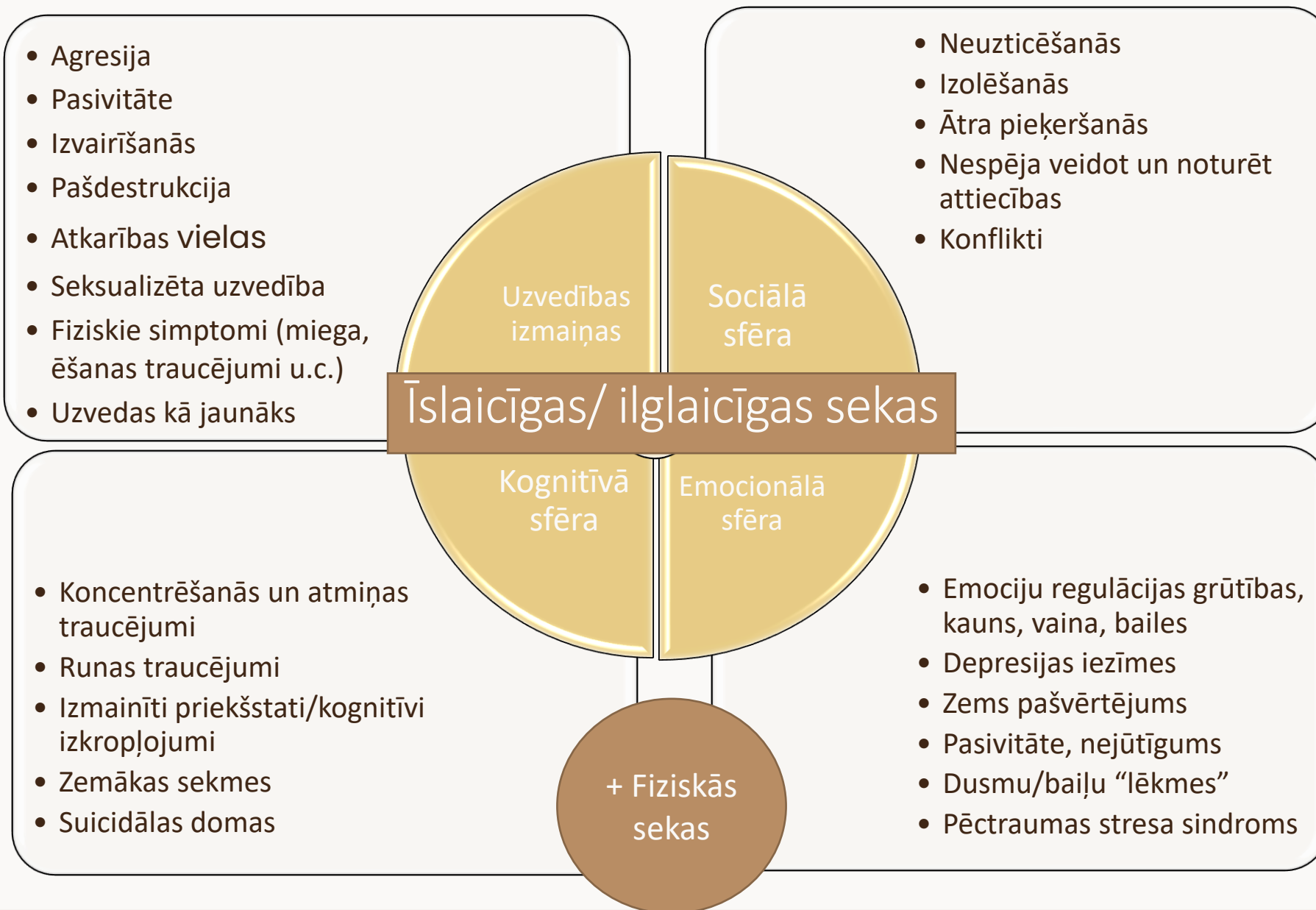

Bērni un pusaudži savas attīstības gaitā izrāda seksuālu uzvedību, un lielākoties šī uzvedība **ir veselīga un dabiska jeb normāla.** (Findlaters, 2018)

NORMĀLA
SEKSUĀLA
UZVEDĪBA

- ✓ atbilstoša vecumposmam
- ✓ labprātīgi un brīvprātīgi
- ✓ nav bieži
- ✓ notiek, kad bērns ir viens pats vai kopā ar līdzīga vecuma bērniem
- ✓ mazinās vai tiek izbeigtas, ja pieaugušais bērnam skaidri pasaka, ka šāda uzvedība nav pieņemama.

Ko bērni «iemācās» no pornogrāfijas

- ✓ Bērnu un jauniešu agrīna pieeja vecumposmam neatbilstošai seksuālai informācijai, nozīmē **paaugstinātu** spiedienu uz viņu **gatavību iesaistīties seksuālā uzvedībā** (Wright et al., 2016; Greenfield, 2004; Lewis, 2018).
- ✓ Pusaudži, kuriem piemīt KSU, ir **vairāk skatījušies pornogrāfiska satura materiālus** (Seto & Lalumiere, 2010), kā arī biežāk praktizē seksuālas attiecības (Brown & L'Engle, 2009) un viņiem ir lielāks seksuālo partneru skaits (Wingood et al., 2001)
- ✓ Pornogrāfija māca jauniešiem, ka viņiem **nav vajadzīga partneres piekrišana** pirms seksuālo attiecību uzsākšanas (McKibbin, Humphreys & Hamilton, 2017).
- ✓ Jo jaunāks bērns un biežāk ir pakļauts nepiemērotam saturam, jo smagākas sekas tas var radīt bērnam. Bērni un pusaudži ir daudz uzņēmīgāki, lai **veidotos atkarības** nekā pieaugušie (aktivitāte smadzeņu «baudas centrā» iepretī vēl pietiekami neattīstītām pieres daivām).

Pornogrāfijas sekas

1. Neiroloģiskās izmaiņas
2. Deformēta izpratne par attiecībām
3. Trauksme un depresija
4. Pārmērīga seksuāla stimulācija
5. Atkarības risks

Mobings / bulings / ņirgāšanās

Terminoloģiski izaicinājumi

Mobings

Ņirgāšanās

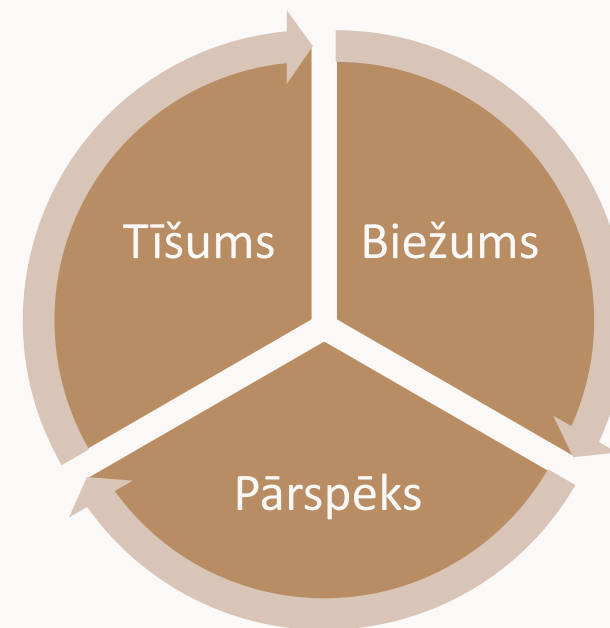
Bulings

u.c.

Bulings/ņirgāšanās

Ņirgāšanās ir **vienaudžu** īstenota uzvedība, **ar nolūku** radīt emocionālas ciešanas upurim, kas ietver jebkāda veida fizisku, verbālu, elektronisku, rakstisku vai citu līdzekļu izmantošanu, un, ko raksturo **atkārtoti un sistemātiski** pielietota **nesamērīgas varas pozīcija** izglītojamo starpā*

** Vadlīnijas ņirgāšanās izplatības mazināšanai pamatskolas un vidusskolas izglītības iestādēs*

Konflikts

**Bulings/
Ņirgāšanās**

Konflikts

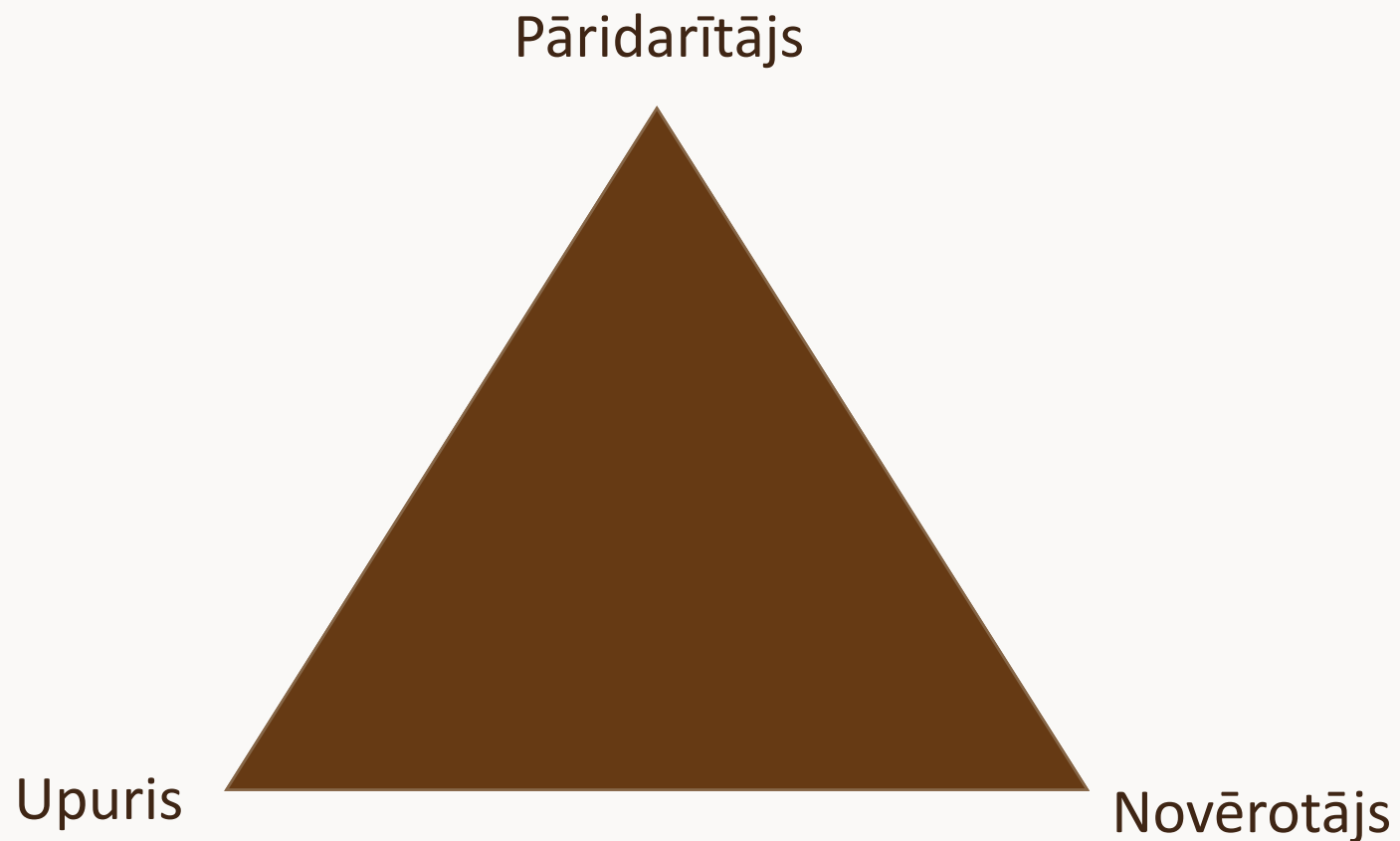
- Normāla komunikācijas daļa
- Veicina sociālo kompetenci
- Atšķirīgu mērķu krustošanās
- Atsevišķs gadījums

Bulings/ ņirgāšanās

- Sociāli nevēlama parādība
- Notiek sociālo prasmju trūkuma dēļ
- Otra pazemošana, sevis izcelšana
- Sistemātiska un plānota darbība

Dažādas lomas bulinga/ņirgāšanās situācijā

Bulinga/ņirgāšanās upura riska faktori:

- atšķirīgs ārējais izskats,
- jūtīgs, kluss, kautrīgs un mierīgs bērns,
- bērns ar zemu pašvērtējumu,
- bērni, kam ir grūtības „likt robežas” pret citu bērnu uzvedību/attieksmi,
- bērni, kas izvairās no strīdiem un sadursmēm,
- bērni, kam nav daudz draugu,
- zēni, kas ir fiziski vājāki,
- īpašas vajadzības vai invaliditāte.

Pāridarītāja pazīmes un riska faktori:

- agresīva izturēšanās pret apkārtējiem (gan pieaugušajiem, gan vienaudžiem);
- pozitīva attieksme pret vardarbību (fiziska spēka pielietošana, sišana, grūšana, reti izjūt bailes vai nedrošību);
- ir vajadzība dominēt (valdīt) pār citiem cilvēkiem, ieņem līdera pozīcijas, ir populārāks/-a nekā upuris klases biedru vidū;
- augstās domās par sevi;
- bērni, kas, iespējams, mājās izjūt šādu attieksmi pret sevi.

Bulinga/ņirgāšanās sekas

Pieaug
stress, trauksme,
depresijas riski

Rodas miega
traucējumi

Pasliktinās sekmes
un sasniegumi

Rodas grūtības
uzticēties
apkārtējiem, veidot
attiecības

Augstāks atkarību
izraisošo vielu un
procesu atkarību
risks

Parādās
pašnāvnieciskas
domas

Var
pasliktināties
imunitāte

Samazinās
pašvērtējums

Parādās riebums
pret skolu

Bez medicīniska iemesla
pasliktinās fiziskā veselība,
piemēram, parādās dažāda
veida sāpes

Socializēšanās
trūkums

Vardarbības līmeņi

Bērns <> Bērns

Vecāks <> Bērns

Nometnes darbinieks <> Bērns

Nometnes darbinieks <> Nometnes darbinieks

Nometnes darbinieks<>vecāks

Lai nenotiktu ir svarīga prevence/prevencija

- Uzvedības noteikumi. Ja nepieciešams atšķirīgi dažādām situācijām (peldēšanās noteikumi, noteikumi lietojot batutu, palīdzot virtuvē, dodoties pārgājienā) Ir svarīgi, ka bērni tiek informēti īsi, konkrēti un skaidri. Atkārtoti pēc vajadzības. – Noteikumu veidošanā svarīga bērnu līdzdalība.
- Skaidrs/nemainīgs dienas režīms
- Skaidras sekas par noteikumu pārkāpumiem
- Atrunātas un visiem nometnes darbiniekiem zināmas disciplinēšanas metodes
- Atrunātas un visiem vecākiem zināmas disciplinēšanas metodes
- Skaidra ziņošanas/reaģēšanas kārtība par noteikumu neievērošanu

Disciplinēšanas pamatprincipi

1. Veidojiet vidi, kur valda iejūtība, **stingras robežas** un **pieaugušie** ir **konsekventi**

2. Esiet pieaugušie, nevis draugi

3. Sadarbojieties ar citiem pieaugušajiem. Veidojiet kopīgu nostāju.

4. Prasības bērniem izsakiet **skaidri** un **saprotami**. Esiet konsekventi.

5. Izskaidrojiet iemeslu, kāpēc konkrēta uzvedība nepieciešama.

6. Izlemiet, kurās jomās pieļaujama lielāka brīvība.

7. Padomājiet, kādas varētu būt nepiemērotas uzvedības sekas. Izskaidrojiet tās bērniem.

8. Pievērsiet **uzmanību** bērna **labajai** uzvedībai.

9. **Plānojiet laiku** problēmu risināšanai, lai pārvarētu disciplīnas grūtības.

Kā rīkoties?

Bērns<>Bērns

1. Pārtraukt (pievērst uzmanību un iejaukties)
2. Noskaidrot apstākļus (saruna ar visām pusēm. Sākt ar «cietušo». Ne publiski)
3. **Ja nepieciešams** notikušo pārrunāt ar citiem bērniem
4. **Ja nepieciešams** informēt vecākus
5. Uzrakstīt īsu ziņojumu (aizpildīt «Incidentu lapu» – datums, iesaistītie, kas notika, kā rīkojās pieaugušais, paraksts)
6. Izskatīt ziņojumu «vadības komandā» (novērtēt nodarījumu, lemt par tālāko rīcību. Protokolēt.)
7. Izstrādāt intervences plānu (vēlami vairāki varianti, ja nepieciešams, ziņot iesaistīto bērnu vecākiem.)
8. Ieviest intervences plānu (rezultātus protokolēt)
9. Novērot
10. Pārskatīt un papildināt noteikumus, ja nepieciešams

!!!Ārkārtas gadījumos vērsties pie VP, ĀMP nekavējoties!!!

Saruna ar bērnu, kurš stipri iesitis otram bērnam un nosaucis viņu par “idiotu”(1)

Sarunas mērķi:

Nevis sodīt, bet izprast cēloni un mācīt atbildību.

Dot bērnam iespēju pašam reflektēt, nevis tikai klausīties pārmetumus.

Pieaugušajam saglabāt neitrālu, bet stingru nostāju: vardarbība nav pieņemama.

Iekļaut arī emocionālu mācību, ne tikai uzvedības koriģēšanu.

Pieaugušais:

Jāni, es vēlos ar tevi parunāt par to, kas šodien notika. Vai Tu vari man izstāstīt, kas notika ezermalā? (brīvais stāstījums)

Jānis:

Viņš visu laiku ākstījās un mēdījās un neviens neklausījās tajā, ko saku es. Es pateicu, ko domāju. Viņš runāja muļķības. Man apnīka!

Saruna ar bērnu, kurš stipri iesitis otram bērnam un nosaucis viņu par “idiotu” (2)

Pieaugušais:

Es saprotu, ka tu biji dusmīgs. Ir normāli just dusmas, bet – vai ir pareizi kādam sist vai saukt viņu par “idiotu”?

Jānis:

Nē...

Pieaugušais:

Kā tu domā, kā tas ietekmēja Juri?

Jānis:

Viņš bija bēdīgs. Es redzēju.

Pieaugušais:

Šis ir ļoti svarīgs brīdis – mēs negribam, lai tas atkārtojas. Ir citas iespējas, kā rīkoties, kad esi dusmīgs. Mēs kopā varētu padomāt, kā izteikt dusmas bez vardarbības. Bet šobrīd – kā tu vari mēģināt notikušo labot?

Saruna ar bērnu, kurš stipri iesitis otram bērnam un nosaucis viņu par “idiotu” (3)

Jānis:

Atvainoties?

Pieaugušais:

Jā. Atvainošanās ir pirmais solis. Pēc tam mēs runāsim par to, kā turpmāk labāk tikt galā ar šādām situācijām.

Saruna ar cietušo bērnu (pēc vardarbības incidenta) (1)

1. Drošības un emocionālā atbalsta nodrošināšana uzreiz pēc incidenta

Pieaugušais (mierīgā, līdzjūtīgā tonī):

"Es redzēju, kas tikko notika. Es esmu šeit, lai tev palīdzētu. Tu neesi viens. Tu esi drošībā."

- Ja bērns raud, piedāvā fizisko komfortu (krēsls, ūdens).
- Novērtē, vai nav fiziskas traumas. Ja nepieciešams un iespējams, piesaista medicīnas personālu vai atbalsta personālu.
- Ja iespējams, pārvieto bērnu prom no incidenta vietas.

Saruna ar cietušo bērnu (pēc vardarbības incidenta) (2)

2. Verbāls atbalsts

Pieaugušais:

"Tev bija ļoti grūti tajā brīdī. Tas, ka kāds sit vai sauc tevi tādos vārdos – tas nav pieņemami, un tā nav tava vaina."

- Svarīgi parādīt bērnam, ka viņa pārdzīvojums ir **saprotams un attaisnots**.
- Nepieļaut ne mazāko norādi, ka "varbūt pats biji vainīgs".

3. Īsa faktu noskaidrošana (emocionāli piemērotā brīdī)

Kad bērns ir mazliet nomierinājies:

Pieaugušais:

"Vai tu vari pastāstīt, kas notika pirms tam?... Vai jūs runājāt vai strīdējāties pirms viņš iesita?"

- Šī informācija palīdzēs saprast pilno notikuma kontekstu, bet **šobrīd** nav par vainas dalīšanu.
- Saruna jāvada līdzjūtīgi, bez uzstājīgas izvaicāšanas.

Saruna ar cietušo bērnu (pēc vardarbības incidenta) (2)

4. Stiprināšana un pārliecība par taisnīgumu

Pieaugušais:

"Tu esi pelnījis, lai pret tevi izturas ar cieņu un draudzīgi. Es parūpēšos, lai par šo situāciju tiktu runāts un tā neatkārtojas."

– Bērnam ir jājūt, ka viņa ciešanas tiek **ņemti nopietni** un skolotājs ir **atbildīgs par drošību**.

5. Tālākās rīcības paskaidrojums

Pieaugušais:

"Es parunāšu ar viņu un arī ar citiem skolotājiem, lai pārliecinātos, ka viss tiek risināts. Ja vēlies, tu vari par to parunāt arī ar treneri vai"

- Ja bērns vēlas, var dot iespēju **uzrakstīt vai uzzīmēt** notikušo vēlāk.
- Svarīgi viņam **dot iespēju izvēlēties**, vai viņš vēlas iesaistīties nākamajās sarunās ar pāridarītāju (izlīguma pieeja – tikai, ja bērns ir tam gatavs).

Saruna ar cietušo bērnu (pēc vardarbības incidenta) (3)

6. Emocionālā noslēgšana

Pieaugušais:

"Tu biji drosmīgs. Es redzu, ka tas bija ļoti grūti. Es priecājos, ka tu par to runāji. Tu vari nākt pie manis jebkurā laikā."

!!!Papildus ieteikumi pieaugušajam:

Sarunā saglabā **klusu, mierīgu toni**, pat ja skolotājs ir sašutis un emocionāls.

Pieaugušajam nevajadzētu cietušā bērna klātbūtnē rāt pāridarītāju – cietušajam jājūt atbalsts no pieaugušā, jo tas rada drošības izjūtu.

Atbildība par seku novēršanu jāuzņemas pieaugušajiem, nevis jādeleģē bērnam.

Saruna ar vecākiem pēc incidenta (1)

1. Sagatavošanās pirms sarunas

Faktu vākšana: Kas notika? Kad? Kur? Kas bija iesaistīti? Kas redzēja? Kādi pierādījumi ir?

Zināšanas par nometnes iekšējo kārtību vardarbības gadījumos.

Mērķa noteikšana: nevis sodīt, bet izskaidrot, palīdzēt bērnam mainīt uzvedību un nodrošināt cietušā bērna drošību.

2. Sarunas ievads

Sveiciens, pateicība par sadarbību.

Sarunas mērķis:

“Paldies, ka atradāt laiku. Šodien vēlos pārrunāt situāciju, kurā iesaistīts jūsu bērns. Mūsu mērķis ir saprast notikušo un vienoties par tālāko rīcību, lai šādas situācijas neatkārtotos.”

Saruna ar vecākiem pēc incidenta (2)

3. Faktu izklāsts (neitrāli, bez nosodījuma)

Precīzs situācijas apraksts:

«Vakar ezermalā tika fiksēta situācija, kurā jūsu bērns [uzvedība – piemēram: grūda, sita, draudēja utt.] citam bērnam. Šo notikumu redzēja [pieaugušie/bērni].»

Norāde, ka nometnē šo situāciju uztver nopietni un tās mērķis nav sodīt, bet izprast un risināt.

4. Bērna redzējums un attieksme

Pārrunāt, ko bērns par to teicis sarunā pēc notikušā.

Vai bērns apzinās notikušā sekas.

Vai bērns izrādīja nožēlu, sapratni.

Saruna ar vecākiem pēc incidenta (3)

5. Vecāku iesaiste – saruna, nevis pārmetumi

Ieklausīties: “Vai šāda uzvedība ir novērota arī mājās? Vai pēdējā laikā ir bijušas kādas izmaiņas bērna uzvedībā/emocijās?”

Uzturēt sarunu mierīgu, atvērtu un balstītu uz līdzdalību, ne nosodījumu.

6. Rīcība un nākamie soļi

Pastāstīt, kādi pasākumi jau veikti (saruna ar bērnu,...).

Paredzamie soļi: atbalsts bērnam, nepieciešamības gadījumā – uzvedības korekcija iesaistot personālu vai speciālistus ārpus (psihologs u.c.).

Informēt par disciplinēšanas metodēm, kas tiek piemērotas nometnē.

Saruna ar vecākiem pēc incidenta (4)

7. Vienošanās par sadarbību

Ierosināt kopīgi veidot plānu, kā palīdzēt bērnam, lai izprastu un mainītu uzvedību.

Vienoties par to, kā vecāki un treneri sekos līdz bērna uzvedībai un atbalstīs viņa pozitīvās pārmaiņas.

Piedāvāt kontaktpersonu, kas regulāri informēs vecākus par bērna uzvedību.

8. Sarunas noslēgums

Kopsavilkums: kas noticis, ko darām, kā sadarbojamies.

Uzturēt pozitīvu, uz sadarbību vērstu gausotni, bez nosodījuma:

“Mēs ticam, ka bērniem ir iespēja mainīties un mācīties. Mēs darīsim visu, lai šī situācija kļūtu par iespēju mācīties, augt un veidot veselīgākas attiecības ar vienaudžiem.”

Saruna ar vecākiem pēc incidenta (5)

Galvenie principi:

Neitrāla valoda (nevis “vardarbīgs bērns”, bet “bērns nonāca vardarbīgā situācijā vai situācijā, kur viņš pielietoja vardarbību”).

Ar cieņu izturēties pret bērnu un ģimeni.

Vērst uzmanību uz uzvedību, nevis bērna rakstura īpašībām.

Fokusēties uz risinājumu – ne tikai uz problēmas konstatējumu.

Kā rīkoties?

Vecāks<>Bērns

1. Pamanīt un reaģēt («vai es jums kaut kā varu palīdzēt?»)
2. Saruna ar vecāku, apstākļu noskaidrošanai (uzklausīt!!! Izvairīties no padomu došanas, moralizēšanas, aizrādīšanas, kaunināšanas...)
3. Uzrakstīt īsu ziņojumu («incidenta lapa»)
4. Informēt «vadības komandu» (saruna komandā, protokols.)
5. Lēmuma pieņemšana par tālāko rīcību. (protokols.)
6. Lēmuma realizēšana.(ziņot VP, BT, SD, BAC, ja nepieciešams)
7. Pārskatīt un papildināt noteikumus, ja nepieciešams

!!!Ārkārtas gadījumos vērsties pie VP, ĀMP nekavējoties!!!

Kā rīkoties?

Nometnes darbinieks <> Bērns

1. Pārtraukt (pievērst uzmanību un iejaukties).
2. Noskaidrot apstākļus (Ne publiski) .
3. Ja nepieciešams, informēt vecākus
4. Uzrakstīt īsu ziņojumu (aizpildīt «Incidentu lapu» datums, iesaistītie, kas notika, kā rīkojās pieaugušais, paraksts).
5. Izskatīt ziņojumu «vadības komandā»(novērtēt nodarījumu, lemt par tālāko rīcību. Protokols.).
6. Īstenot nolemto (pēc vajadzības – uzteikt darbu, ziņot VP, ziņot iesaistīto bērnu vecākiem. Obligāti –sniegt skaidrojumu iesaistītajiem bērniem, ja nepieciešams – visiem bērniem).
- 7.Pārskatīt un papildināt noteikumus.

!!!Ārkārtas gadījumos vērsties pie VP, ĀMP nekavējoties!!!

Kā rīkoties?

Nometnes darbinieks <> Nometnes darbinieks

1. Pārtraukt (pievērst uzmanību un iejaukties)
 2. Uzrakstīt īsu ziņojumu (aizpildīt «Incidenta lapu» datums, iesaistītie, kas notika, kā rīkojās pieaugušais, paraksts)
 3. Izskatīt ziņojumu «vadības komandā» (novērtēt nodarījumu, lemt par tālāko rīcību. Protokols.)
 4. Īstenot nolemto (ja nepieciešams – ziņot VP, uzteikt darbu).
 5. Vienoties par bērnu informēšanu (saturs, veids, auditorija. Ja nepieciešams).
 6. Informēt bērnus.
 7. Pārskatīt un papildināt noteikumus, ja nepieciešams
- !!!**Ārkārtas** gadījumos vērsties pie VP, ĀMP nekavējoties!!!

Bērnu tiesību aizsardzības likums

73.pants. Personu pienākumi bērna tiesību aizsardzībā(1)

Katrai personai ir pienākums nekavējoties ziņot **policijai, Bērnu aizsardzības centram, bāriņtiesai vai sociālajam dienestam** par likumpārkāpumu, kas vērsts pret bērnu, kā arī tad, ja personai ir aizdomas, ka bērnam ir priekšmeti, vielas vai materiāli vai pastāv apstākļi, kas var apdraudēt paša bērna vai citu personu dzīvību vai veselību.

Kādos gadījumos ziņot

Nr.p.k.	Institūcija	Kādos gadījumos ziņot
1.	Valsts policija	Noziedzīgs nodarījums Pāridarītājs persona 14+
2.	Pašvaldības policija	Administratīvs pārkāpums, saistošo noteikumu pārkāpums
3.	BAC	Bērnu tiesību pārkāpums
4.	Bāriņtiesa	Vecāki nepilda savus vecāku pienākumus. Jāaizstāv bērna intereses
5.	Sociālais dienests	Ģimenei vajadzīgs atbalsts, materiāla palīdzība, sociāls pakalpojums (psihologa konsultācija, grupu nodarbība, bērnu audzināšanas konsultācija u.c.)

Incidenta piefiksēšana

Rakstiski, izmantojot 5 K pieeju:

- ja KAS nodarīts – kautiņš starp zēniem...
- KAM nodarīts – bērna vārds, uzvārds +citu iesaistīto dati, kas zināmi, gadījumā iesaistīti...
- KURŠ nodarījis – ja ir, informācija ar pamatojumu (ziņotājs redzēja, bērns stāstīja, informācijas nav)
- KAD tas noticis – datums, gads, brīvdienās, pirms vairākām dienām, vakarā, no rīta, pēc brokastīm, naktī...
- KUR tas noticis – nodarbību telpā, uz ielas, rotaļu laukumā, WC...

Lai mums izdodas!

Laila Balode

Nodibinājums «Centrs Dardedze»

www.centrsdardedze.lv

info@centrsdardedze.lv

tel.nr.: +371 29556680,

+371 67600685